

Förannmäld Opcat-inspektion av Kriminalvården, häktet Malmö, den 6–8 oktober 2021

Inspektionen i korthet: Under hösten 2021 har JO genomfört inspektioner av tre häkten där Kriminalvårdens häktesverksamhet bedrivs i lokaler som Polismyndigheten tidigare haft arrestverksamhet i (häktet Huddinge avdelning Nacka, häktet Malmö och häktet Karlstad). JO avser att återkomma med samlade uttalanden om dessa förhållanden i protokollet efter inspektionen av häktet Karlstad.

I detta protokoll gör JO därför endast vissa uttalanden, bl.a. om det generella arbetet med isoleringsbrytande åtgärder. JO ser positivt på att häktet Malmö enligt egen uppgift kan uppfylla det lagstadgade kravet om att varje dag erbjuda frihetsberövade barn minst fyra timmar isoleringsbrytande åtgärder. Det är enligt JO dock mycket bekymmersamt att resurserna och de lokalmässiga förutsättningarna för sådana åtgärder i stort sett endast räcker till för barn. JO understryker att häktet Malmö ytterligare måste stärka och prioritera sitt arbete med att på ett meningsfullt sätt bryta isoleringen av alla grupper av intagna.

Inspektionens genomförande

JO Katarina Pålsson genomförde den 6–8 oktober 2021 en förannmäld inspektion av häktet Malmö. Vid inspektionen deltog även enhetschefen Gunilla Bergerén, föredragandena Johanna Fransson (protokollförare) och Nathalie Stenmark samt den medicinska experten Ingemar Engström.

Inspektionen inleddes med att häkteschefen AA och kriminalvårdsinspektörerna BB, CC, DD, EE, FF och GG kortfattat presenterade verksamheten. Därefter förevisades delar av häkteslokalerna, bl.a. inskrivningen, en väntcell, den s.k. röda avdelningen och rastgårdar. Under rundvandringen fotograferades vissa lokaler och två celler och en rastgård mättes. JO och hennes medarbetare samtalande med 8 intagna och 12 anställda under inspektionen. En översiktlig granskning gjordes av bl.a. ett avtal mellan Kriminalvården och Polismyndigheten om hyra av lokaler i arresten, beläggningslistor, häktesplaner, vissa instruktioner och rutiner, incidenter i incidentrapporteringssystemet (ISAP) och checklistor.

Vid en digital genomgång den 21 oktober 2021 fick häktesledningen möjlighet att kommentera vissa av de iakttagelser som JO och hennes medarbetare hade

gjort vid inspektionen. Förutom de som närvarade vid det inledande mötet deltog då även kriminalvårdsinspektören HH.

Samma dagar som inspektionen av häktet ägde rum genomförde Gunilla Bergerén på uppdrag av JO Per Lennerbrant en granskning av Polismyndighetens arrest i Malmö (dnr O 27-2021). Johanna Fransson och Ingemar Engström deltog också delvis i den.

Inspektionens syfte

Inspektionen är en del av JO:s verksamhet för att förebygga tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning av frihetsberövade personer, Opcat-verksamheten. Opcat är den engelska förkortningen av tilläggsprotokollet till FN:s tortyrkonvention (Optional Protocol to the Convention against Torture). Länder som anslutit sig till protokollet har förbundit sig att inrätta ett nationellt besöksorgan som regelbundet besöker platser där personer kan hållas frihetsberövade. I Sverige har JO tilldelats detta uppdrag. Information om Opcat-verksamheten finns på JO:s webbplats.

Inspektionen genomfördes för att följa upp beläggningssituationen inom Kriminalvården med särskilt fokus på den häktesverksamhet som myndigheten bedriver i lokaler där Polismyndigheten tidigare haft sin arrest. Vid inspektionen granskades bl.a. om Kriminalvården kan tillgodose de intagnas rättigheter i lokaler utformade för arrestverksamhet.

Häktet Malmö inspekterades senast av JO den 4 april 2019, vilket också skedde inom ramen för Opcat-uppdraget (se inspektionsprotokoll i dnr O 27-2019).

Uttalanden av JO Katarina Pålsson med anledning av inspektionen

I anslutning till protokollet finns uttalanden av JO Katarina Pålsson.

Iakttagelser vid inspektionen

Vid inspektionen gjorde JO och hennes medarbetare i huvudsak följande iakttagelser.

Organisation och uppdrag

Häktet Malmö, som är ett av Kriminalvårdens säkerhetshäkten, ligger i ett flervåningshus i rättscentrum i centrala Malmö och tillhör Kriminalvårdens region Syd. Häktet ingår tillsammans med häktet Trelleborg i ett verksamhetsområde och tar framför allt emot häktade med restriktioner. Det finns 136 nominella platser inklusive fyra transportceller (varav en transportcell används för dubbelbeläggning), fyra observationsceller och sju besöksrum.

På grund av sitt behov av ytterligare utrymmen hyr Kriminalvården sedan februari 2020 lokaler av Polismyndigheten. Lokalerna utgörs av en korridor som ligger i direkt anslutning till Polismyndighetens arrest och i vilka den myndigheten tidigare har bedrivit sådan verksamhet. Denna del av häktet

Malmö utgör röd avdelning och är belägen i byggnadens bottenvåning. Avdelningen har 22 platser vilka är medräknade i häktets nominella platsantal.

Vid inspektionens inledning fanns 139 intagna i häktet Malmö, varav 22 var placerade på röd avdelning. Av de intagna på röd avdelning hade 21 restriktioner. Det sker ingen överbeläggning på avdelningen eftersom cellerna inte uppfyller kraven för dubbelbeläggning.

Under perioden den 1 januari till den 6 oktober 2021 var den genomsnittliga beläggningsgraden i häktet Malmö 96,1 procent. Den 6 oktober 2021 var beläggningen i häktet 98 procent.

Bemanning

Bemanningen på den röda avdelningen utgörs kontorstid av fem kriminalvårdare och under dagtid på helger av fyra kriminalvårdare. Nattetid går bemanningen ned.

Den fysiska miljön

Röd avdelning ligger utanför häktets skalskydd vilket innebär att vissa ytterligare säkerhetsåtgärder ansetts nödvändiga. Kriminalvården har satt upp kameror i några av de korridorer som används för att gå emellan den röda avdelningen och övriga häktet. I samband med förflyttningar till övriga häktet måste både personal och intagna även passera igenom en säkerhetskontroll. Vidare har avdelningen högre bemanning i förhållande till antalet intagna jämfört med övriga häktet bl.a. för att det krävs mer logistik för att kunna hantera intagna och rutiner där. Intagna med behov av förhöjda säkerhetsåtgärder placeras inte på röd avdelning.

Samtliga celler på avdelningen är tidigare s.k. LOB-celler (dvs. celler för intagna som är omhändertagna enligt lagen [1976:511] om omhändertagande av berusade personer m.m.), men det har tillkommit viss utrustning för att anpassa dem för kriminalvårdsverksamhet. Cellerna har en toalett som spolats från korridoren. I en del celler är toaletten inte avskild från övriga utrymmen. Vidare är de försedda med en väggfast säng, en galonmadrass, ett väggfast skrivbord, TV, larmanordning och en lös stol eller en väggfast pall. Golvytan uppmättes till 8,16 kvadratmeter.

I cellerna 1–14 finns endast en vattenautomat. De intagna som placeras i dessa celler erbjuds dagligen en extra termos med vatten och dusch. Cellerna 15–22 har handfat och de som är placerade där får duscha varannan dag. Fönstren i cellerna har ett yttre lager av delvis nedfällna persienner som inte går att reglera, men som det går att se ut igenom. Det finns också ett inre lager av persienner som den intagne själv kan justera. JO och hennes medarbetare noterade att ljusinsläppet i cell var begränsat liksom möjligheten att se ut över omgivningen.

Det kom i samtal med intagna fram att det på natten kan ta lång tid att få toaletten spolad, vilket lett till att några intagna undvek toalettbesök nattetid.

Några intagna hade slutat ringa efter personal nattetid eftersom det tar lång tid innan personalen över huvud taget svarar. En intagen, som hade varit placerad på flera avdelningar i häktet, förde fram att det är stor skillnad på cellerna på röd avdelning och i övriga häktet. Han nämnde bl.a. att toaletterna är i metall och saknar lock, de är inte avskilda från övriga utrymmet i cellen och de går inte att spola själv. Vidare är cellerna på röd avdelning små och det saknas möjlighet att tvätta händer och borsta tänder. Synpunkter framfördes också gällande brister i ventilationen. Flera intagna uppgav att de fryser och att det "blåser i håret" vilket leder till problem med huvud- och nackvärk. För att motverka problemet har de intagna erbjudits öronproppar och mössa. En intagen berättade att han inte kan se mer än två meter utanför sin cell vilket enligt honom har påverkat hans syn.

Det finns inga aktivitets- och besöksrum på röd avdelning. I korridoren finns ett personalutrymme, ett kontorsutrymme och en utgång till en korridor som leder till åtta rastgårdar som tillhör Polismyndighetens arrest. Kriminalvården har tillgång till dessa rastgårdar och de intagna på röd avdelning får sin dagliga utomhusvistelse där.

Vid inspektionen uppmättes en av rastgårdarna till 19,7 kvadratmeter och takhöjden till ca 3,7 meter. Golvet och väggarna består av betong. Taket är täckt av metallgaller. På rastgården finns det en bänk i nära anslutning till dörren och ett regnskydd som sträcker sig över bänken och utgången. Det går att se himmel genom gallertaket, men det är inte möjligt att se ut över omgivningarna. Ljusinsläppet uppfattades som dåligt. JO och hennes medarbetare upplevde att de rastgårdar som besöktes var ostädade samt att det luktade rök om jackorna som de intagna får låna i samband med utomhusvistelse.

I samtalen lämnade intagna flera synpunkter bl.a. på att Polismyndighetens rastgårdar är små, mindre än de som tillhör häktet och det är tydligt att de tillhör en arrest. Det går heller inte att se ut från dem vilket det går att göra från andra rastgårdar högre upp i häktet.

Personalen berättade att Polismyndigheten nyttjar rastgårdarna på förmiddagarna medan Kriminalvården använder dem på eftermiddagarna (mellan klockan 13.00–16.00). Det kom vidare fram att Polismyndigheten sköter all kamerabevakning av rastgårdarna, dvs. även när intagna i häktet vistas där.

Information om rättigheter

De intagna får skriftlig information om de regler och rutiner som gäller i häktet Malmö. Informationen handlar bl.a. om mattider, brandlarm, möjligheter att tillgodose personlig hygien, rutiner kring promenader och samsittning, tillgången till sjukvård, när kioskvaror kan beställas och tillgången till telefon och besök från exempelvis försvarare (se ordningsregler och lokala rutiner för häktet Malmö, uppdaterad 2021-06-30).

Häktet har även en rutin för ankomstsamtal i vilken det anges vilken information som ska lämnas till de intagna. Av den framgår också att sådana samtal ska hållas senast dagen efter ankomst till häktet. Den som är ansvarig för samtalet ska förvissa sig om att den intagne till fullo förstått den information som lämnats genom att ställa frågor. Intagna bekräftade att de fått information om rutiner vid inskrivningen och att de förstått den information som gavs. Någon intagen uppgav att han vid senare tillfälle även fått skriftlig information.

Tillsyn av de intagna

Om det finns behov av att se till en intagen är det enligt en lokal rutin en kriminalvårdsinspektör eller ett vakthavande befäl som beslutar om tillsyn. Syftet med tillsynen är främst att säkerställa att den intagne inte skadar sig själv, men också att bevaka och följa upp den intagnes tillstånd och sinnesstämning i stort. Den intagne är antingen kvar i sin ordinarie cell eller placerad i en observationscell (se rutinbeskrivning häktet Malmö gällande ständig tillsyn samt andra tillsyner, 2020-02-17). Det framkom i samtal med personal att det sistnämnda dock inte gäller intagna på röd avdelning. En intagen som är placerad på den avdelningen och behöver tillsyn flyttas alltid till en observationscell på annan plats i häktet.

Personalens bemötande av de intagna

I samtalen med intagna fick JO och hennes medarbetare i stort sett genomgående mycket positiva omdömen om den dagpersonal som arbetar på röd avdelning. De intagna framförde t.ex. att personalen tar sig tid vid frågor, att de är uppmärksamma om något särskilt inträffat samt att de dagtid är snabba vid påringningar och har ett mycket gott bemötande.

Själv mord och andra självskadande handlingar

När en intagen skrivs in i häktet genomförs en initial bedömning av riskfaktorer för självmord. En sjuksköterska får därefter del av en ifylld blankett (Initial bedömning av riskfaktorer för suicid).

En intagen avled nyligen i häktet och det pågick vid inspektion en utredning av händelsen.

Tvångsåtgärder

Vid behov av placering i avskildhet eller vid bältesläggning förs intagna som är placerade på röd avdelning till en annan avdelning i häktet.

I samtal uppgav personal att det är sällan som intagna bältesläggs. Om det inträffar är det ofta på grund av att den intagne försöker skada sig själv. En bältesläggning dokumenteras i Kriminalvårdens klientadministrativa system, KVR, samt på en särskild blankett som förvaras i en pärm, en s.k. bältesliggare.

JO förevisades och granskade översiktligt bältesliggaren som innehöll fyra blanketter. Det noterades att en intagen vid ett tillfälle varit bälteslagd i mer än 15 timmar. I flera fall saknades uppgifter i blanketterna såsom namn på den som

blivit lagd i bälte, tidpunkt för när bältesläggningen hade upphört, vem som fattat ett sådant beslut och tidpunkt för när en läkarkontakt tagits.

Personal berättade också att det finns en s.k. fängselliggare som i första hand rör placeringar av intagna i observationscell. Dokumentationen där sker främst av tradition och den är egentligen överflödigt då allt som står ska framgå av KVR.

Även fängselliggaren presenterades för JO, som noterade att den utgörs av en slags skrivbok med för hand markerade kolumner och rubriker; datum, tid, cell från/till, int.nr, namn, beslut sign, orsak, bältad, datum ut, tid ut och beslut. Sjelva anteckningarna förs också för hand. Vid en översiktlig genomgång uppmärksammade JO att även bältesläggningar fanns dokumenterade där. Det fanns t.ex. en uppgift om att en intagen varit placerad i observationscell från kl. 14.20 till kl. 16.00 dagen därpå och att han då också hade blivit lagd i bälte. Det framgår dock inte hur länge bältesläggningen pågått.

I samtal framförde intagna synpunkter på att de alltid tvingas bära midje- och handfängsel när de förs till och från ett besöksrum. Personal bekräftade det och förklarade att det gäller när intagna förs till andra våningsplan i häktet eftersom de då befinner sig utanför skalskyddet. Det görs därför inte någon individuell bedömning om huruvida den intagne ska ha fängsel.

Vid inspektionen uppmärksammade JO och hennes medarbetare att det finns en s.k. japansk bår (en bår som en person kan spännas fast i) i häktet. Enligt personalen används båren sällan men det kan hända t.ex. vid transport mellan våningsplan om en intagen ”löper amok”.

Isoleringsbrytande åtgärder

Sedan den 1 juli 2021 har ett frihetsberövat barn i häkte rätt att vistas med personal eller någon annan minst fyra timmar varje dag (2 kap. 5 a § häkteslagen [2010:611]). Det kom i samtal med personal fram att det införda lagkravet inneburit att barn i häktet prioriteras i arbetet med isoleringsbrytande åtgärder och att prioriteringen medfört att unga intagna mellan 18–21 år inte kommer ut i den omfattning som de gjorde tidigare. Dessutom finns det inte tillräckligt med resurser för att erbjuda sådana åtgärder till övriga vuxna intagna i häktet.

Det finns inte några särskilda personalresurser avsatta på röd avdelning för isoleringsbrytande arbete. I samtal med personal uppgavs att häktet i Kriminalvårdens nationella mätningar endast lämnar in uppgifter för sådant arbete som bedrivs på övriga avdelningar i häktet.

Genom samtal och granskning av åtta intagnas häktesplaner framkom att avdelningen, som isoleringsbrytande åtgärd, ska erbjuda samsittning, bibliotek/bokvagn, enskild vistelse med personal och klientsamtal. På röd avdelning innebär samsittning att två intagna med restriktioner under en begränsad tid på dagen vistas tillsammans i en cell eller rastgård utan närvaro av

personal. Enligt personalen arbetar man hårt för att få till detta på avdelningen. Vid inspektionen fanns det fem par som hade beviljats samsittning. Enligt personal förs det inga anteckningar om hur lång tid de intagna vistas tillsammans.

De intagna på röd avdelning som hade erfarenhet av samsittning sade i samtalen att det fungerade bra. Flera framförde att det skulle vara en fördel om de kunde erbjudas fler insatser. En intagen berättade att han hade ansökt om aktiviteter men fått besked att häktet prioriterar barn. Han berättade också att han hade bett om att få prata med en präst och en psykolog men inte fått det.

I samtal med personal fördes fram att det inte finns tillräckligt med möjligheter att arbeta med isoleringsbrytande åtgärder bl.a. utifrån att det saknas rum för samtal eller aktiviteter. Personalen försöker alltid motivera de intagna att dagligen gå ut på rastgården. Alla intagna som vill kommer ut varje dag, och det klarar man även om samtliga på röd avdelning vill ha sin utomhusvistelse. Ibland spelar personalen spel med de intagna och de sitter då med celldörren öppen. Det händer även att personal har samtal med de intagna i cellerna. För att kompensera bristerna i den fysiska miljön får de intagna, till skillnad från övriga intagna i häktet, gå ut i korridoren och hämta sin mat och personalen försöker på så sätt skapa ett extra tillfälle för samtal.

Vid inspektionen fanns det en intagen på röd avdelning som sedan en dryg månad inte hade restriktioner. Det fanns ingen prognos för när han kunde omplaceras och komma i åtnjutande av gemensamhet.

De intagnas möjlighet till sysselsättning och förströelse

På varje avdelning i häktet finns en bokvagn som intagna kan låna böcker och tidningar från (se ordningsregler och lokala rutiner för häktet Malmö, uppdaterad 2021-06-30). Personal berättade att det inte förekommer något förtroendeuppdrag i form av städtjänst för intagna på röd avdelning, eftersom det är Polismyndigheten som ansvarar för all städning.

Både intagna och personal förde i samtal fram önskemål om tillgång till ett gym på röd avdelning. Det finns en vagn med träningsredskap som den intagne kan ta med in i cellen, men flera intagna tyckte det var för få redskap och några menade att det var ofräscht att träna i cellen. En intagen hade önskemål om att få tillgång till spelkonsoler.

Kontakt med omvärlden

NAV (nämnden för andlig vård) har precis startat upp sin verksamhet igen efter ett uppehåll under pandemin. I samtal med JO uppgav intagna att det fungerade bra med besök av närstående och advokat.

De intagnas tillgång till hälso- och sjukvård

Häktet har fyra sjuksköterskor som arbetar kontorstid. Utöver detta arbetar en sjuksköterska från häktet Trelleborg 30 procent i häktet Malmö. En

allmänläkare finns på plats i häktet två eftermiddagar i veckan och en psykiatriker en heldag samt en förmiddag. Det finns ett avtal med Falck läkarbilar AB som personalen kan kontakta när det uppstår sjukvårdsbehov utanför kontorstid.

Sjukvårdspersonal berättade att en intagen som vill komma i kontakt med sjukvården får fylla i en s.k. systerlapp, en särskild blankett där den intagne beskriver behov eller besvär. Lappen ska lämnas i ett igenklistrat kuvert. Sjukvården kan boka in ett besök eller, om det rör en enklare fråga, skriva svar direkt på systerlappen och skicka tillbaka den i ett kuvert till den intagne. Hälso- och sjukvården i häktet Malmö fungerar som en vårdcentral där den intagne själv får söka kontakt. I häktet närvarar en sjuksköterska på morgonmötena med Kriminalvårdens övriga personal, med undantag för röd avdelning där det inte sker lika ofta. Där kan frågor lyftas angående enskilda intagnas mående.

Sjukvårdspersonal uppgav vidare att när en intagen ska placeras i avskildhet i en observationscell kan vid behov en sjuksköterska kontaktas för att på plats göra en bedömning innan han eller hon förflyttas. Om ett vakthavande befäl begär det besöker sjukvården den intagne under avskildheten. Vid bältesläggning ska sjukvårdspersonal kontrollera blodtryck och puls på den intagne till dess en läkare kommer på plats. När en bältesläggning sker utanför kontorstid dokumenterar läkaren från Falck sin bedömning som sjuksköterska tar del av när han eller hon är på plats i häktet. Vidare förde sjukvårdspersonal fram att hälso- och sjukvården har samma bemanning som innan röd avdelning tillkom. Alla nyintagna får ett hälsosamtal med en sjuksköterska, som oftast hålls inom 24 timmar efter att den intagne skrivits in i häktet.

Intagna bekräftade i samtal att de träffat sjuksköterska initialt och att de kontaktar sjukvårdspersonal skriftligen via systerlappar vilket oftast fungerar bra.

Av en lokal rutinbeskrivning framgår att intagna sedan den 16 augusti 2021 erbjuds självtestning för covid-19. Testet erbjuds symptomfria intagna som inte har känd immunitet och som inte har exponerats för smitta. Den intagne avgör om han eller hon vill berätta om resultatet för Kriminalvårdens personal. Om den intagne meddelar att testet visar positivt resultat hanteras han eller hon i enlighet med häktets rutiner för covid-19. Sjukvården ska informeras för att kunna genomföra s.k. snabb-test eller ett PCR-test (se Kriminalvården häktet Malmös lokala rutinbeskrivningar avseende självtest covid-19 [dnr 2021-783]).

Sjukvårdspersonal uppgav i samtal att det funnits enstaka intagna som haft covid-19 men att häktet inte haft något större smittoutbrott. Några intagna på röd avdelning förklarade att de hade erbjudits vaccination mot covid-19.

Avslutande genomgång

JO redogjorde för sina iakttagelser vid inspektionen. I samtalet med representanterna för häktet Malmö kom huvudsakligen följande fram.

Bemanning

Häktesledningen förklarade att grundbemanningen är densamma som vid *JO*:s tidigare inspektion. Beräkningen bygger på vad som krävs för att klara säkerhet och omvårdnad. Situationen med överbeläggning har dock inneburit att häktet fått extra resurser.

Den fysiska miljön

Häktesledningen framförde att cellerna på röd avdelning håller häktesstandard. När det gäller uppgiften om att personal inte svarar på påringningar nattetid uppgav ledningen att bemanningen i häktet då går ned. Eftersom det sker incidenter i häktet även på natten och de måste hanteras kan det innebära att röd avdelnings personal behöver hjälpa till i övriga häktet. Det kan därför dröja med exempelvis spolning av toaletter. Om en intagen ringer på och inte får svar inom två minuter kopplas påringningen över till Polismyndighetens centralvakt som i sin tur vidarebefordrar uppgiften till Kriminalvården.

JO undrade varför de intagna på röd avdelning endast kan komma ut på rastgårdarna på eftermiddagarna. *Häktesledningen* uppgav att inga överväganden har gjorts gällande detta eftersom Polismyndigheten använder dem på förmiddagen. Häktet kan lyfta frågan om det är möjligt att även förlägga utomhusvistelsen före lunch med Polismyndigheten. *JO* påminde om att hon nyligen riktat kritik mot häktet Malmö när det gällde förläggningen av utomhusvistelser för en intagen och underströk att de i regel ska ske i dagsljus för att uppfylla syftet (se *JO*:s beslut den 22 januari 2021 i dnr 259-2020).

Vidare frågade *JO* hur häktesledningen ställer sig till att intagna på röd avdelning inte har sysselsättning, t.ex. cellarbete eller städning av de rastgårdar som häktet nyttjar. Vidare beskrev hon att hon upplevde att rastgårdarna var smutsiga och ostädade. *Ledningen* förklarade att Polismyndigheten har ett avtal om städning av rastgårdarna men att frågan har lyfts och att fortsatta diskussioner förs om Kriminalvården kan få möjlighet att utföra städningen.

Sedan *JO* tagit upp det förhållande att Polismyndigheten sköter kamera-bevakningen av rastgårdarna och därmed ser och kan identifiera intagna inom Kriminalvården förklarade *häktesledningen* att man avsåg att komma in med kompletterande uppgifter om detta.

Tvångsåtgärder

JO tillfrågade häktesledningen vilket syfte fängselligaren har och vem som ansvarar för den. Enligt *ledning* ville häktet tidigare samla dokumentation om tvångsåtgärder och användningen härrör från tiden innan all dokumentation fanns i det digitala klientsystemet. Idag används liggaren för att underlätta arbetet med egenkontrollen.

Det finns inte några lokala riktlinjer kring användningen av den japanska båren.

Häktesledningen bekräftade att det inte görs några individuella bedömningar för användning av midje- och handfängsel vid förflyttning av intagna från och till röd avdelning, annat än om det ska vara två eller tre personal. Detta beror på att intagna på avdelningen befinner sig utanför skalskydd och förflyttningen räknas därför som en transport.

Isoleringsbrytande åtgärder

I anledning av iakttagelser vid inspektionen undrade *JO* hur lång tid de intagna på röd avdelning dagligen vistas utanför cell. *Häktesledningen* förde fram att det inte går att ange en exakt tid. De intagna kan komma ut dagligen vid promenad. Utöver det kan de ta emot besök av familj eller advokat och för att bryta isoleringen tar personalen längre tid på sig vid matutdelningen. De intagna befinner sig då en stund utanför cellen. Personalen tar sig även extra tid för att samtala med intagna när de lämnar saker till dem. Det är Kriminalvårdens nationella riktlinjer som styr vad som ska räknas som isoleringsbrytande åtgärder. Det pågår en diskussion med Polismyndigheten om att få använda fler av deras lokaler i anslutning till röd avdelning för att få bättre förutsättningar för arbetet med att bryta isolering.

Häktesledningen uppgav vidare att när restriktionerna för en intagen på röd avdelning hävs har den intagne rätt till vistelse i gemensamhet så fort som möjligt. Det finns inga särskilda tidsramar för hur snabbt en sådan förflyttning ska ske.

JO påpekade att det under inspektionen fanns en intagen på röd avdelning som suttit utan restriktioner mer än en månad. *Häktesledningen* medgav att det kan finnas undantag som gör att en omplacering tar tid t.ex. om det föreligger en hotbild mot den intagne, andra säkerhetsskäl eller om det rör sig om en särskild typ av brottslighet. Målet är att intagna inte ska vistas på avdelningen någon längre tid dvs. att det ska vara en genomströmning av intagna där. Den nuvarande beläggningssituationen gör att det ibland är svårt att få till stånd en annan placering. Det finns inte någon bestämd tid för hur länge en intagen kan vara placerad på röd avdelning.

Häktesledningen framhöll att de är positiva till det införda lagkravet avseende rätten för barn att dagligen vistas med personal eller någon annan person i minst fyra timmar. Eftersom det arbetet nu måste prioriteras kan häktet inte erbjuda andra grupper av intagna isoleringsbrytande åtgärder i den omfattning som är önskvärd och det saknas även lokalmässiga förutsättningar att kunna göra det. Personalgruppen uttrycker att detta arbete är viktigt och vill att det ska fungera. Det är dock en resursfråga och en utmaning för verksamheten.

Hälso- och sjukvård

På fråga från *JO* om den fysiska miljön och övriga förhållanden på röd avdelning innebär att det uppstår andra behov av tillgång till hälso- och sjukvård

för de intagna där, t.ex. besök av sjuksköterska på avdelningen, uppgav *häktesledningen* att sådan uppsökande verksamhet inte förekommer och att det bl.a. beror på sekretessskäl. Vidare ska hälso- och sjukvård bedrivas i mottagningsrummen där personalen har tillgång till datorer och kan dokumentera. Om den intagne inte har några särskilda behov blir det inga besök. Intagna på röd avdelning har samma förutsättningar att få tillgång till hälso- och sjukvård som övriga intagna i häktet Malmö.

Häktesledningen framförde att Kriminalvårdens sjukvård inte har ett särskilt uppdrag att följa upp intagna som står under tillsyn och är placerade i observationscell. En sjuksköterska kan vara med och bedöma om kriminalvårdens tillsyn är tillräcklig eller om tillsyn på sjukhus krävs. Om så är fallet körs den intagne till sjukhus.

På fråga från *JO* om det finns behov av att Kriminalvårdens hälso- och sjukvårdspersonal är involverade vid en bältesläggning uppgav *häktesledningen* att läkare alltid tillkallas i samband med en sådan åtgärd. Om en intagen blir bälteslagd får denne ständig tillsyn av kriminalvårdspersonal. Ibland kan det ta viss tid innan en läkare är på plats. Om det görs en bedömning att den intagne behöver sjukvård transporteras han eller hon alltid till sjukhus.

Med anledning av vad som framgick av bältes- och fängselligarna ställde *JO* frågan om det är nödvändigt att bälta någon i mer än 15 timmar. *Häktesledningen* förklarade att det är ovanligt med bältesläggningar i häktet Malmö men att det inte kan uteslutas att det kan uppstå ett behov av att bälteslägga en intagen under så lång tid. Det görs fortlöpande en bedömning av hur länge en sådan åtgärd ska bestå.

Övrigt

På fråga från *JO* om häktet i den ansträngda beläggningssituationen alltid kan ta emot gripna eller anhållna barn menade *häktesledningen* att utgångspunkten är att de ska göra det men att det under rådande förhållanden inte alltid är möjligt. Barn placeras inte på röd avdelning annat än undantagsvis t.ex. om de i avvaktan på transport måste stanna kvar i häktet över natten.

Uppgifter som har hämtats in efter inspektionen

Efter inspektionen har häktet Malmö kommit in med en skrivelse angående det förhållandet att Polismyndigheten sköter kamerabevakningen av rastgårdarna där intagna på röd avdelning har sin utomhusvistelse. I den framförs i korthet följande.

Enligt gränsdragningslistan hyr inte Kriminalvården promenadgårdarna. Polismyndigheten äger således dessa och Kriminalvården får låna dem endast i samband med promenad. Nyttjandet av polisens promenadgårdar kan jämföras med att Kriminalvården exempelvis passerar över ytor med häktade eller lånar förvaringslokaler i Domstolsverkets lokaler i samband med förhandlingar, dvs. lokaler som också videoövervakas av någon annan än Kriminalvården.

Uttalanden av JO Katarina Pålsson

Jag vill med anledning av de iakttagelser som redovisas i protokollet göra följande uttalanden.

Placering av häktade i arrestlokaler

Jag har under hösten 2021 inom ramen för Opcat-uppdraget genomfört inspektioner av verksamhetsställen där Kriminalvården och Polismyndigheten samarbetar och häktade placeras i lokaler där det tidigare bedrivits arrestverksamhet (häktet Huddinge avdelningen Nacka den 31 augusti och 1 september 2021, dnr O 20-2021, och häktet Karlstad den 23–25 november 2021, dnr O 34-2021). De frågor som väckts kring förhållanden som iakttagits vid inspektionen av röd avdelning i häktet Malmö kommer jag därför inte nu att kommentera närmare. Jag avser att återkomma med samlade uttalanden i protokollet efter inspektionen av häktet Karlstad.

Tvångsåtgärder

Bältesläggning är en av de mest ingripande åtgärder som Kriminalvården kan vidta mot en intagen i häkte. Det kom vid inspektionen fram uppgifter om att en intagen hade varit belagd med fängsel och placerad i bältesäng i mer än 15 timmar. Mot bakgrund av detta vill jag understryka vikten av att Kriminalvården i samband med en sådan tvångsåtgärd gör kontinuerliga övervägningar om behovet kvarstår eller om en mindre ingripande åtgärd kan användas.

JO har i ett beslut granskat förutsättningarna för bältesläggning i Kriminalvårdens häkten och anstalter och pekat på behovet av en översyn av regelverket (JO 2021/22 s. 241). I beslutet påtalas bl.a. att det är en brist att det inte i häkteslagen respektive fängselagen framgår vem som kan fatta beslut om bältesläggning eller hur lång tid ett beslut om bältesläggning kan gälla innan det måste omprövas. Vidare anges i beslutet att Kriminalvården i avvaktan på en sådan översyn behöver arbeta med att minimera användandet av denna långtgående tvångsåtgärd. Jag har samma uppfattning.

Isoleringsbrytande åtgärder i häktet Malmö

Det faktum att intagna blir isolerade i svenska häkten har återkommande och under lång tid uppmärksamats av JO och i internationella sammanhang. JO har i ett tidigare beslut riktat mycket allvarlig kritik mot Kriminalvården för isoleringen av intagna i häkte (se JO 2020/21 s. 164).

Det är naturligtvis bra att häktet Malmö, i enlighet med den lagstiftning som trädde i kraft den 1 juli 2021, dagligen erbjuder frihetsberövade barn minst fyra timmar isoleringsbrytande åtgärder. Jag anser dock att det är mycket bekymmersamt att resurserna för sådana åtgärder i stort sett endast räcker till för barn. Det är ytterst otillfredsställande att Kriminalvården inte systematiskt arbetar med att bryta isoleringen av även unga och vuxna intagna som inte vistas i gemensamhet. Jag har tidigare framhållit att både lagstiftaren och

Kriminalvården har en viktig uppgift i att se till att isoleringen av såväl unga som övriga intagna upphör. Det är enligt min mening tydligt att häktet Malmö ytterligare måste stärka och prioritera sitt arbete med att på ett meningsfullt sätt bryta isoleringen av intagna.

Initiativärende

Med anledning av vad som kommit fram vid inspektionen om häktets fängselligare avser jag att utreda denna fråga inom ramen för ett initiativärende.

2022-01-26

Katarina Pålsson